

EĞİTİM PLANLAMASI VE ÖNEMİ

Öğr. Gör. Hayal KOKSAL*

GİRİŞ :

Bir yenilik ya da değişiklik uygulamaya konduğunda, çoğu kimse çok fazla şeyin çok kısa sürede gerçekleşmesini ummak gibi bir beklenti içine girdiğinden genellikle hayal kırıklığına uğrar. Aynı durum "Planlama" için de söz konusudur. Kısa ve uzun vadeli planlar tek ve kesin çözümler değildirler, yani, bütün eğitim sorunlarını çözemezler, geleceği tanı olarak tahmin edemezler ya da hataları önleyemezler. Bununla birlikte PLANLAMA; yöneticilerin ve öğretmenlerin beklenmedik durumlarla karşılaşma ve bu yüzden şaşkınlığa düşme yüzdelerini en aza indirger ve okul-çevre ilişkilerinde etkin olan dinamik değişkenlerin yönlendirilmesinde de amaçların defalarca gözden geçirilmesine olanak sağlar (Dalton, 1977).

Hesapçıoğlu'na (1989) göre Planlama, "Alternatiflerin tespiti ve geliştirilmesi ile bu alternatiflerden optimal olan bir tanesinin seçimi işlemlerini kapsar". Eğitim Planlaması ise, "Genel olarak ve emsallerinin gerçekleştirilmeyi amaçladığı misyonu sonuçlandırabilmek için okul ve çevresi ile ilgili iç ve dış, temel ve kritik bilgileri belirleme, toplama ve analiz etme sürecidir. Bir hareket planı geliştirmek, bir anlamda okul örgütü içindeki değişikliklere verilen cevaptır. Ama, yine de plan yapmanın esas nedeni eğitim amaçlarının oluşturulup gerçekleştirilmesi için gerekli uyuma ortamı sağlama süreci olarak yorumlanabilir. Yapar, amaç ve tekniklerini etkileyen bazı etkenler vardır.

Bunlar:

'Gelecek olayları tahmin etmenin zorluğu: Eğitim sisteminde zaman zaman revizyona gidilmesini zorunlu kılan; öğrencilerin entelektüel, duygusal, fiziksel ve sosyal yönlerindeki değişiklik, yoğun göç olayları, ülkenin yasa ve ekonomik yapılarıyla ilgili değişiklikler gibi bir takım iç ve dış uyarıcılar vardır. Kesin olan şudur ki; gelecek geçmişten farklıdır, geleceği kestirmek zordur ve değişiklik hızı geçmişte olandan daha hızlı olacaktır.

Bilgi patlaması: Çağımızın iki büyük harikası televizyon ve bilgisayar bilgi çağına girilmesini hızlandıran ve eğitim dünyasını kökten sarsan çok önemli buluşlar olmuşlardır.

Okul yöneticilerinin değişmekte olan rolü: Çağımızda okulların yalnız otorite ve makam gücüyle yönetilemeyeceği gerçeği, okul yöneticilerinin daha farklı niteliklere sahip olması gerektiği savını kuvvetlendirmektedir. Artık idarecinin fonksiyonu, okulun amaçlarını gerçekleştirirken kendi iş tatminlerini de sağlayan öğretmen ve görevlileri eş güdümlenip, yönlendirmek olarak algılanmaktadır.

* Marmara Üniversitesi Beden Eğitim ve Spor Yüksekokulu

*İdari yeterlilik: Katılımcı yönetim, iletişim kanallarının sürekli açık tutulması ve motivasyonun gücü idarecileri farklı bir konuma getirmekte, etkilerini arttırmaktadır.

OKULLARDA PLANLAMA:

Bir okulda gerçekleştirilecek olan planlamanın önemli ve belli bir **sırayı** gerektiren safhaları vardır. Elimizde olan imkanlarla, en uygun koşulları yönelterek iyi çıktılar alabilmemiz için öncelikle bir ihtiyaç analizi yapılmalı, sonra fakülte veya yüksek okulun üstlenmiş olduğu misyon temel alınarak uzun vadeli planlar yapılmalı, bu arada olması muhtemel **bir** takım olay ve sonuçların ne olacağı, bu tür değişikliklere karşı hangi stratejilerle karşılık verilmesi gerektiği belirlenerek eğitim programları geliştirilmelidir.

Sonuç olarak denebilir ki; konunun özünü ve başlangıcım İHTİYAÇ ANALİZİ oluşturmaktadır. Bu safha iki bölüm halinde incelenebilir.

*Temel Bilgi Safhası,

*Kritik Bilgi Safhası,

A. Temel Bilgi Safhası:

Bu bölüm aşağıdaki sıralanan maddeleri içer inektedir.

1. Geçmiş yılların performanslarının ve sonuçlarının irdelenmesi: Yeni bir plan geçmişten ders almayı gerektirir. Daha önce yaşanmış olan hataların tekrarlanmaması açısından planlamaya başlarken önceki planları gözden geçirilip artı ve eksilerin masaya konması girilen yeni sürecin olumlu adımlarla başlanmasını sağlar.

2 Okul olanaklarının (bina, derslik, salon, saha...) tespiti: Bu tespitte okulun tarihçesine, alanına, yönetim yapısına ve faaliyetlerine de yer verilirse elimizde çok iyi bir data yumağı oluşmuş olur.

3 Okulun üstlendiği eğitim amaçları ve görevi: Bu bölüm okulun eğitimsel görevini, kısa ve uzun vadeli amaçlarını ve eğitim faaliyetlerinin dökümünü içermelidir.

4. Okul öğrencilerinin demografik yapılarının incelenmesi: Okulun demografik yapısı bize geçmişteki akımlardan bilgi aktarması ve gelecekle ilgili tahminlerde bulunmak açısından yararlı bilgiler verir. Bu inceleme bizi; okulun içinde yer aldığı toplumun nüfusu, meslek grupları, ailelerin gelir dağılımı ve farklı bölge ve etnik gruplardan gelen öğrenciler gibi konularda bilgilendirir.

5. Öğrencilerin öğrenme ve gelişim durum ve kapasitelerinin irdelenmesi: Bu bölümde öğrencileri ¹ ÖYS ve ÖSS puanları, aldıkları ve alacakları dersler, notları, çalışıp çalışmadıkları, yardıma ihtiyaçları olup olmadığı ve askerlik durumları artıstınım ve kaydedilir.

6. Öğretim kadrosunun özelliklerinin yakinen bilinip, tanınması: Okul profili de denilen bu bölümde akademik ve idari kadronun özgeçmişi, yüksek lisans çalışmaları, aklıkları ödül ya da edindikleri başarılar gibi bölümler yer alır.

7. Program ve verilen hizmetler: Okul çevresine verilen hizmetlerin dökümü yapılır.

8. Okulun Finans Yapısı-dünü bugünü: Son beş yıl içindeki mali portre irdelenir(Ansoff, 1979).

9. Okul çevresinin ve problemlerinin belirlenmesi: Bu bölüme okulun iç ve dış yapısında etkin olan sorunların kaydedilmesi gerekir. Tabii ki bu tür bilginin toplanması uzun ve zor bir çalışmayı gerektirir, bu ancak çalışma grubu veya inceleme komisyonları oluşturmakla bir ölçüde kolaylaştırılabilir ama esas gaye tarafsız kişilerce yapılacak bilimsel bir araştırma ve somut, gerçekçi sonuçlar edinmek olmalıdır. Zira, planlamanın amacı da mevcut düzenin aksak yönlerine köklü ve ivedi çözümler getirmektir.

B. KRİTİK BİLGİ SAFHASI:

Bu bölümde ise; yukarda sözü edilen Temel Bilgi Safhasından edinilen gerekli bilgi ile çevre konusunda tahmin edilen projeksiyonlar ve kararlar yer alır. Diğer bir deyişle:

1. Okulun güçlü ve zayıf yönleri, sahip olduğu fırsatlar ve sorunları irdelenir,
2. Okulun emsalleri arasında; öğrenci girişi, bütçe, programlar ve öğretim elemanları açısından mukayesesi yapılır,
3. Okulun eksiklerini karşılamak üzere yatırım yapabilecek sponsor firma veya bireyler araştırılır, incelenir ve yatırım yapmaları için gerekli reklam, tanıtım ve girişimde bulunulur. Hiç bir ülkenin yükseköğretimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak her isteyene sunamayacağı giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Kendilerine sağladığı yararlar' göz önüne alındığında, öğrenciler ve mezunları istihdam eden işverenler yükseköğretimin giderlerine daha fazla katkıda bulunmalıdırlar (Tüsiad Raporu, 1994),
4. Gelecekte karşılaşılabilecek potansiyel problem ve zayıf noktalar tespit edilip, bunlar için gerekli önlemler alınır,
5. Okulun yakın ve uzak geleceği için isabetli tahminlerde (predictions) bulunur ve gerekli kararlar alınır.

Tabii ki; tüm bu araştırmaları yapacak olan ekip ya da grup-daha önce de vurgulandığı gibi- bu konuda uzmanlaşmış kişilerden oluşturulmalı ve karar aşamasında da gerçekleştirmiş oldukları bilimsel esasa dayalı araştırma sonuçlarından yararlanılmalıdır (Steiner, 1979).

Bu aşamada söz edilmesi gereken diğer önemli bir konu da; planlama konusunda hayli deneyimli olan farklı organizasyonlardan ve eğitim kurumlarından yararlanmak, benzer sorunları yaşamış olan yönetimlerden tecrübe aktarımı konusuna gitmektir. Mukayeseli Eğitim kaynaklarından bu konuya ait hayli bilgi toplanabilir. Mukayeseli eğitimcilere göre, en iyi eğitim planlaması ve reformu üzerinde tartışmak yerine kaçınılmaz tarihi gelişim süreci

içinde farklı ülkelerin eğitim sistemlerini incelemek ülkeler açısından daha ilginç ve yararlıdır (Türkoğlu, 1983).

ETKİN BİR PLANLAMA İÇİN ÖNERİLER:

Sonuçta; etkili planlama süreci içine girmek isteniyorsa, yöneticilerin planlama öncesi ve süresince aşağıda sıralanan önerilere uymasında yarar vardır; çünkü çoğu daha önce uygulanıp iyi sonuçların alındığı eğitim kurumlarından edinilmiştir (Lewis. 1983):

1. Planlamayı zengin ve doğru bilgilerden oluşmuş sağlam bir çatının üstüne kurun. Bir tür "data bank" olan bu çatıda; okulun yapı ve kuruluşuna ait temel bilgiler ve planlamacıların kullanacağı kritik bilgiler olsun.

2. Planlama sürecini mümkün olduğunca basit tutun ki; okul yöneticileri idareciliğin günlük, bıkırtıcı baskılarından usanıp planların dışına çıkmaya kalkışmasın.

3. Planlama süreci esnasında esnek olun. Esneklik olmadıkça planlamanın dinamik yapısına uyum sağlama da zorlaşacaktır.

4. Bir planlama koordinatörü atayın. Bu kişi planlamanın yolunda gitmesi için personele yardımcı olacak, sorunların anında belirlenip çözüm yolları aranmasına çalışılacaktır.

5. Kırtasiyeciliği en aza indirgeyin. Hiçbir şey, yani gelişmekte olan bir kavram ya da yapılanmayı bir dolu kırtasiye işinden daha hızla mahvedemez.

Zaman zaman, verilmek istenen mesajı tek bir kelime, şekil veya tablo uzun cümlelerden daha etkili bir şekilde ifade eder.

* Sadece karar vermek için gerekli olan bilgiyi depolayın. Mümkünse bilgisayar kullanın, yardımcı materyali planlama materyalinize dahil etmeyin, yalnızca lüzumlu bilgiler elinizde olsun.

Planlamacıları kırtasiye işini azaltma yollarını bulmalarını isteyin.

6. Planlamayı çok iyi organize edilmiş, entegre bir işlem haline getirin. Aksi halde zaman kaybedilir, boşluklar oluşur, konfizyon yaşanır ve sonuç başarısızlık daha da kötüsü fiyasko olur.

7. Planlamayı hümanistik bir yöntemle sürdürün. Çünkü PLANLAMA bir İNSAN faaliyetidir, İNSANLARIN ihtiyaçlarını karşılamak için, İNSANLARCA yürütülür.

SONUÇ:

Planlama süreci örgütün gereksinmelerini gerekli kılar, uygulamalarda keyfiliği önler ve yönetici değişikliklerinde işin sürekliliğini sağlar (Kaya, 1991). Yeterli bir iletişim sistemi ve etkili koordinasyon sağlıklı bir planlama için elzemdir. Bunun nedeni planlamanın bireysel değil ortak kararlardan oluşan bir işlem olmasından kaynaklanmaktadır. Dikkatlice hazırlanmış tek, esnek ve açık bir plan amaca en kısa ve doğru yoldan ulaşmanın, geçerli ve etkin bir denetimin temelini oluşturur, yöneticinin bir lider olarak göze aldığı riski minimum düzeye indirir.

KAYNAKLAR

ANSOFF, Igor. **Strategic Planning**, New York: Wiley, 1979.

DALTON, E. McFarland, **Action Strategies for Managerial Achievement**, N.Y.: AMACOM, 1977.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin. **Eğitim Planlaması ve Yönetim**, İstanbul, MÜ. Yayını, No:427, 1989,

KAYA, Y. Kemal. **Eğitim Yönetimi, Set Ofset**, Ankara, 1991.

LEWIS, James, **Long-Range and Short-Range Planning**, Allyn&Bacon Inc., Boston, 1983

STÄNER, George, **Strategic Planning-What Every Manager Must Know** N.Y. American Management Association, 1979

TÜRKOĞLU, Adil. **Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim Sistemleri- Karşılaştırmalı bir çalışma**, Ankara, 1983.

TÜSİAD RAPORU, "**Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji**, 1994.